

САВЈЕТОВАЊЕ

О ПОТРЕБАМА И МОГУЋНОСТИМА УНАПРЕЂИВАЊА ГАЗДОВАЊА ШУМАМА УВОЂЕЊЕМ САВРЕМЕНИХ МЕТОДА У ГАЈЕЊУ ШУМА. ОДРЖАНО 5. И 6. МАЈА 1965. ГОД. У БЕОГРАДУ. У ОРГАНИЗАЦИЈИ САВЈЕТА ЗА ШУМАРСТВО, ДРВНУ ИНДУСТРИЈУ И ИНДУСТРИЈУ ПАПИРА САВЕЗНЕ ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Познато неповољно стање шумског фонда, које карактерише велико учешће деградираних и економски неприлагођених шума (преко 52% укупне површине) ниско учешће четинарских врста и меких лишћара, с једне стране, и незадовољавајуће и опадајуће кретање извршења шумско-културних радова и по обиму и по улагању, с друге стране, као и стално присутан проблем подмиривања потреба националног биланса дрвета — налагало је Савјету СПК за шумарство, дрвну индустрију и индустрију папира да стави себи у задатак организовање ширег радног састанка (са-вјетовања) проширеног стручног одбора за шумарство на коме би се разматрали проблеми унапређивања и повећавања приноса садашњег шумског фонда.

Промјене у структури искоришћавања дрвета у дрво-прерађивачкој индустрији и промјене потрошње дрвета траже радикалну измјену досадашњих превазиђених концепција у газдовању шумама и захтијевају увођење савременијих и интензивних метода гајења шума ради брже и јефтиније производње дрвне масе.

Ако се имају у виду неки подаци о кретањима у искоришћавању и производњи дрвне масе, тј. у дјелатности његове, обнове и реконструкције шумског фонда, које су основне у газдовању шумама, док је експлоатација само завршетак те дјелатности, онда ће се сагледати оправданост и циљ одржавања оваквог савјетовања.

Анализе показују да се у земљама са напредним шумарством, гдје се нормално газдује, улаже у шумскокултурне радове просјечно годишње 10—12% укупног прихода шумске привреде, докле се код нас у протеклом периоду улагало у те радове свега 3—6%. Намјенска средства (амортизација за регенерацију шума која су се формирала у висини од 10—15% укупног прихода) троше се са преко 50—60% на друге ненамјенске инвестиције. Шумскокултурним радовима третирано је, на примјер, 1961. године 4,7% укупне обрасле шумске површине а 1964. то опада на 3,8% исте површине. Међутим, студија СИБ-а о шумскокултурним радовима као фактору повећавања производње дрвне масе и прираста, сматра да је потребно просјечно годишње третирати 19% укупне обрасле шумске површине у прелазном периоду текућег седмогодишњег плана и да треба улагати 15—20% укупног прихода шумске привреде.

Приказана кретања у шумскокултурним радовима не задовољавају, јер нијесу усклађена са потребама шумског фонда за обновом као противмјером растућем обиму сјеча, док студија СИБ-а усклађује те односе и

обезбјеђује сјечу од 28—30 милиона m^3 и поставља политику газдовања шумама којом треба постићи тзв. нормално газдовање. Под овим се подразумева временски интервал у коме ће бити могуће постизање максималних ефеката у условима садашњег неповољног стања шумског фонда, количине потребних сјеча и потребних шумскокултурних радова окарактерисаних савременим интензивним методама рада.

Слиједећи такву политику развоја шумске привреде, жељело се да се како код представника шумскопривредних организација и њихових колектива подстакне идеја увођења савремених и интензивних метода у гајењу шума и да се сугерира нужност организованог наступања привредника на реализацији основних поставки седмогодишњег плана развоја и унапређења шумске привреде, а исто тако жељело се да се одговорни фактори изван шумске привреде упознају са проблемима развоја шумске привреде како би могли дјеловати у одређеним органима на рјешавање проблема које тиште шумску привреду.

За саветовање је било припремљено 11 реферата и кореферата у којима су дати предлози и извјесна рјешења за унапређивање газдовања шумама, а који су обухватили само дио дјелатности у производњи дрвне масе, док се остали дио оставља да се разматра други пут.

О општим рефератима „Потребе и могућности унапређивања газдовања шумама увођењем савремених метода у гајењу шума“ и „Увођење савремених метода интензивног гајења природних шума“ вођена је дискусија у пленуму, а о специјалним корефератима „Проблем газдовања буковим пребирним шумама“, „Основни принципи интензивне неге низинских и пригорских економских шума савременим методама“, „Реконструкција деградираних шума у СФРЈ“ и „Подизање производности и економске вриједности високих лишћарских шума уношењем четинара“, затим „Проблеми примјене генетике и селекције у повећању производности шума“ и „Проблеми примјене фертилизације — ђубрења у повећању производности шума“, као и о посебним рефератима. „Непосредна примјена савременог интензивног газдовања шумама код Шумског господарства у Славонској Пожеги и код Шумског погона у Идрији, — расправљало се и дискутовало у посебним радним групама.

У саветовању је учествовало око 140 представника шумскопривредних организација, државних органа, научних и истраживачких институција.

На темељу свестране дискусије о свим наведеним рефератима донијети су ови

ЗАКЉУЧЦИ

А. ОПШТИ ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

І. ОСНОВНЕ СЛАБОСТИ ДОСАДАШЊЕГ ГАЗДОВАЊА

Нагло растуће потребе за дрветом проузроковане општим кретањима пораста потрошње и снабдијевања дрветом намећу потребу предузимања енергичних мјера ради подизања производности и усклађивања могућности коришћења шумског фонда као извора сировина за алиментацију домаће прерађивачке индустрије дрвета и међународног тржишта.

Предвиђа се да ће се потрошња индустријско-техничког дрвета у наредних 15—20 година безмало удвоити. За тако повећану потрошњу треба обезбједити одговарајуће количине бруто-сјечиве масе, па, с тим у

вези, већ се у пројекцијама текућег седмогодишњег плана привредног развоја предвиђа да ће потребе за производњом облог дрвета порастати 38% у 1970. години у односу на 1963, док ће производња целулозног дрвета и разних врста плоча у истом периоду porasti чак за 250%. Потрошња огревног дрвета опадаће услед све шире употребе тог дрвета у индустријској преради.

За такву динамику потрошње дрвета биће потребно да се из садашњег шумског фонда (претежним дијелом) и из других извора у 1970. години обезбиједи око 25—28 милиона m^3 бруто-сјечиве дрвне масе, према 20—22 милиона m^3 , колико је искоришћено у периоду 1960—1963. године.

Неповољно стање шумског фонда и газдовање шумама на досадашњи начин не гарантује остварење предвиђене производње па, према томе, ни подмирење потребе националног биланса дрвета.

Неповољно стање шумског фонда посебно је потенцирано:

— великим учешћем деградираних и економски неприлагођених шума (око 53% укупног шумског фонда);

— ниским учешћем четинара и меких лишћара (16% по површини и око 28% по дрвној маси);

— високим учешћем букве у лишћарском дијелу шумског фонда на штету вреднијих лишћара;

— недовољним искоришћавањем природних потенцијала и у такозваном очуваном дијелу шумског фонда искоришћеност производне моћи станишта свега око 40%;

— недовољном отворености шума и слабом опремљеношћу савременим средствима рада;

— досадашња шумскоузгојна техника заснована на превазиђеним принципима, тј. на газдовању шумама само чувањем и одржавањем постојећег стања, није довољно допринело јачању и унапређивању шумског фонда.

И досадашњи шумскокултурни радови оптерећени су низом недостатака, међу којима се наводе само неки:

— досадашњи шумскокултурни радови били су недовољни а примењиване методе рада нијесу у цијелости водиле рачуна о могућностима потпуног искоришћавања повољних природних услова за оптималну производњу дрвне масе. Извођени су, с једне стране, најјефтинији радови, као што су ресурекација шижара, чији су ефекти дугорочног карактера, или, с друге стране, класична пошумљавања земљишта ван шума, неријетко на лошим земљиштима и често садним материјалом слабог квалитета;

— занемариване су најважније шумскоузгојне мјере као што су чишћења и прореди у одговарајућим развојним фазама састојина, што је имало за последицу стварања лоше изграђених састојинских облика са смањеним производним потенцијалом и по маси и по квалитету. Услед тога су остале неискоришћене и знатне резерве дрвета за снабдевање дрвопрерађивачке индустрије, нарочито хемијске (целулоза);

— извођење екстензивних шумскокултурних радова без већег улагања у деградирани дио шумског фонда, чак и у повољним станишним условима, довело је до умртвљавања великих површина способних за активнију производњу дрвета;

— примјена научних рјешења и достигнућа из области генетике и селекције шумског дрвећа није добила одговарајуће мјесто у пракси, што је утицало на употребу сјеменог и садног материјала чија генетска својства нијесу провјеравана или су била непозната;

— вјештачкој исхрани шумског дрвећа при подизању нових састојина и култура не поклања се довољна пажња, док се у неким земљама ова мјера све више прикључује, чак и у одраслијим састојинама природних шума;

— задржавање превише високог производног ciklusa у производњи дрвне масе (опходња, турнус) и мјестимично конзервирање непотребно високих дрвних залиха по једном хектару, као и досадашњи начин екстензивног газдовања, тзв. пребирних шумама, — немају оправдања ни са биолошког ни са економског гледишта. То у знатној мјери постаје кочница да се шумска привреда еластичније укључи у динамични привредни развој и прилагоди насталим промјенама и кретањима у потрошњи дрвета;

— схватање да се шума спонтано развија и да на експлоатацији шума лежи главно тежиште активности шумско-привредних организација, у условима шумарству својствене дугорочности процеса производње и дуготрајности реинвестиционог периода за уложена средства, учинили су од своје стране да шумска газдинства нијесу заинтересована за шумскокултурне радове;

— због недовољне отворености шума вршене су често тзв. повратне сјече, што је имало за последицу квалитетно и квантитетно исцрпљивање и генетску деградацију састојина, па су мјестимично чак створени и услови за ерозионе процесе на земљишту на коме су се формирали крајње деградирани облици састојина састављени од врсте дрвећа ниске економске вриједности;

— низак степен развијености материјалнотехничке базе, неусталеност радне снаге, низак степен квалификованости ниска примања радника на узгојним радовима проузроковали су спор развој радничког самоуправљања у овој области привреде и отсуство иницијативе у правцу потпунијег искоришћавања објективних могућности за унапређивање биолошких поступака у производњи дрвне масе;

— услед неповољног економског положаја, шумско привредне организације нијесу имале довољно средстава за просту и проширену репродукцију. Осим тога, једногодишње планирање и неусталено обезбјеђење једногодишњих средстава за биолошка улагања није обезбјеђивало континуирано и квалитетно извршење шумскокултурних радова;

— слаба повезаност научних институција и праксе довела је до недовољне примјене научних поставки и метода у дјелатности гајења шума, а уколико је и било иницијативе у том смислу, оне су у великом закашњењу и незнатне су у односу на праксу других европских земаља, које већ деценијама газдују шумама интензивним, научно разрађеним методама рада.

Оваквом стању у шумскоузгојним радовима допринијеле су не само прилике унутар привредних организација које газдују шумама већ и низ других околности саме природе ван њих, као, на примјер, недовољно и несистематско улагање у шумску привреду, незаинтересованост кредитних институција и осталих привредних области и грава у та улагања, као и неадекватно уклапање шумске привреде у привредни систем.

Неповољно стање шумског фонда, слаба комуникативност и опремљеност савременим средствима рада и неповољна кретања у шумскокултурним радовима биће озбиљна кочница за уравнотежење националног биланса дрвета, а на то указује и околност што шумскопривредне организације већ сада не могу да одговоре захтјевима тржишта ни по количини ни по квалитету дрвних производа, тако да прерађивачка индустрија дрвета ради са смањеним капацитетом. Наравно да при овоме треба имати у виду да објекти за прераду дрвета нијесу увијек лоцирани и димензионисани у складу са сировинском базом, што још јаче потенцира дебаланс у потрошњи и производњи дрвета.

Излаз из ове ситуације, тј. да се уклопи дебаланс у потрошњи и производњи дрвета и да се задовоље растуће потребе за дрвеном као сировином, несумњиво се налази у радикалној измјени досадашњих концепција вођења шумскопривредне политике првенствено у правцу:

— повећавања производног потенцијала и унапређивања газдовања природним шумама;

— бржег темпа подизања плантажа и интензивних ваншумских за-сада меких лишћара и четинара;

— већег искоришћавања лишћара за резану грађу;

— максималног коришћења лишћара, нарочито букве, у производњи целулозе, плоча влакнатица и иверица;

— у широј примјени научних рјешења из области шумарства, нарочито генетике, селекције и исхране шумског дрвећа.

П НАЈОСНОВНИЈЕ МЈЕРЕ УНАПРЕЂИВАЊА ГАЗДОВАЊА ШУМА-МА КОЈЕ СУ РАЗМАТРАНЕ НА САСТАЊКУ

Имајући у виду испољена кретања у производњи и потрошњи дрвета, основне поставке пројекције развоја шумарства у наредном седмогодишњем плану полазе од тога да у садашњем шумском фонду треба повећати сбир и побољшати структуру шумске производње у складу са повећаним обимом и измијењеном структуром индустријске производње базиране на дрвету као сировини. Паралелно с тим рачуна се и са бржим темпом подизања нових извора дрвета на бази плантажне производње.

У складу са изложеном, не чекајући коначно усвајање предлога седмогодишњег плана развоја шумарства и шумске привреде, потребно је да се у поједицим дјелатностима гајења шума досљедно, систематски и организовано уводе савремене методе гајења шума, засноване на научним рјешењима, којима се са сигурношћу може побољшати и повећати економска вриједност шумског фонда и боље искористити његов природни производни потенцијал. То значи да треба:

— интензивније проводити прореде као основни саставни дио савременог високопродуктивног узгојног захвата у природним шумама ради најефикаснијег побољшања квалитета производње дрвне масе и скраћивања спходње. Систематско проређивање састојина органски повезано са постепеном и плански вођеном обновом биће један од видова замјене класичног пребирног начина газдовања;

— напуштати екстензивни пребирни начин газдовања у шумама које немају карактер пребирних шума, поготово када се ради о врстама дрвећа (буква) којима такав третман биолошки не одговара и када за то нема експлоатског оправдања. Треба уводити адекватне узгојне методе, зависно од конкретних стања и структурних особина појединих састојина. Постепено увођење групично прогресивног газдовања са природним обнављањем, комбинавањем са уношењем четинара и комплетирањем необрасталих површина економски вреднијим врстама дрвета, првенствено четинарима, — обезбједиће повећавање експлоатске и биолошке вриједности третираних састојина;

— убрзати темпо и повећавање обима радова на очетињавању — интродукцији вреднијих врста дрвећа у лишћарске шуме, при чему ова мјера не треба да има за циљ тотално потискивање аутохтоних лишћарских врста, већ њихово допуњавање — биолошко и производно јачање и економско усмјеравање замјеном изразито слабо продуктивних и слабих квалитетно састојина, првенствено на добрим и најбољим стаништима. Стварање биолошки и економски вредније мјешавине састојине лишћара и четинара у правцу јачања четинарског фонда биће праћено истовремено повећавањем приноса;

— приступити енергичније реконструкционим захватима у деградираним дијелу шумског фонда уз избор адекватних поступака, зависно од одређених локација, и то првенствено на добрим земљиштима. Користећи се конјунктуром на тржишта дрвета за сортименте који се могу добити из ових маловриједних шума, треба тежити за формирањем високопродуктивних састојина. Реконструкционим захватима у ниским шумама отвориће се извори нарочито за производњу целулозног и рудничког дрвета са па-

ралелним и постепеним превођењем ових шума у продуктивнији и господарски вреднији узгојни облик;

— користити се искључиво квалитетним, селекционисаним садним материјалом при свим шумскокултурним интервенцијама, што захтијева модернизовање производње шумског сјемена и садница;

— организовати савремену заштиту шума која представља саставни дио свих силвикултурних мјера. Заштитна служба (превентивна и активна) посебно мора доћи до пуног изражаја на објектима гдје се врше радикалније промјене у природном амбијенту са вјештачким интервенцијама;

— увођење интензивних силвикултурних мјера, а поготово радови гдје се иде са садницама, неспојиво је са испашом стоке, узгојем високе дивљачи, стељарењем и жирењем, будући да се све до сада познате мјере заштите подмлатка, изузев подизања скућених ограда од жичане мреже, нијесу показале довољно ефикасним. Зато треба разграничити комплексе гдје ће се узгајати дивљач, односно гдје ће се даље толерисати екстензивно сточарење до шума. Ако се ово уопште не може избјећи, ограничити од комплекса у којима ће се спроводити интензивно газдовање које за главни циљ има производњу квалитетно бољег дрвета;

— поред интензивирања газдовања у природним шумама, треба убрзано наставити радове за стварање нових извора дрвета на бази плантажних засад брзорастућих врста меких лишћара и четинара;

— у оквиру коришћења нових научних и техничких достигнућа у шумској производњи, примјена генетике, селекције и вјештачке исхране шумског дрвећа и састојина неопходне су степенице на путу напретка и пресријентације са садашњих начина гајења шума, односно производње дрвне масе, на савремене технологијске поступке.

III. УСЛОВИ И МЈЕРЕ НЕОПХОДНИ ЗА УВОЂЕЊЕ САВРЕМЕНИХ МЕТОДА У ГАЈЕЊУ ШУМА

Са увођењем нове шумскопривредне политике на изложеним принципима интензивног газдовања шумама треба упознати и за њега заинтересовати не само радне организације већ и све мјеродавне факторе који могу утицати да се брже усвајају нове концепције газдовања шумама и развијају одговарајући послови.

За успјешно увођење савремених метода њега, обнове и реконструкције природних шума ради повећавања њихове продуктивности и експлоатационог потенцијала треба обезбиједити посебне услове и предузети мјере организационо-техничке, материјалне и кадровске природе као и трајну и ефикасну сарадњу привреде са научном и развојном службом. У том смислу треба имати у виду следеће:

— обезбјеђење финансијских средстава мора се рјешавати на дугорочној основи како би се осигурао континуиран дугорочан рад с обзиром на карактер производног процеса у шумској производњи;

— систематски рад у гајењу шума захтијева промјену концепција планирања и усвајање приоритетног реда улагања, с циљем првенственог обухватања у узгојном плану радова брзог ефекта, водећи рачуна да обим њега, обнове итд. и подизања нових извора буде у узрочној повезаности са обимом сјеча. Такав рад олакшаће знатно подаци националне инвентаризације шума;

— за све шумскоузгојне радове обавезно треба, осим у уређајним елаборатима, као саставни дио рада непосредног извођача, израђивати посебне шумскоузгојне планове — пројекте краткорочног карактера, нарочито приликом њега у првим развојним фазама састојина, приликом регенерације и оснивања култура;

— за повећавање производње дрвета у природним шумама треба смјелије и шире примјењивати савремена достигнућа науке и технике,

како би се што боље искористили природни производни потенцијали средине.

Међу најважније припреме за прихватање и реализовање изнијетог програма посебно се истиче следеће:

— треба образовати кадар сталних радника оспособљених за примјену шумскоузгојних радова по новим технолошким решењима;

— мора се конкретније радити на стварању новог профила шумарског стручњака, који ће бити непосредније везан за процес производње дрвета у шуми, одржавајући чврст и стални контакт са непосредним произвођачем-радником, стручњака који неће бити оптерећен административним гледањем на газдовање шумама;

— нова кретања у шумској привреди нужно намећу потребу ревизије и прилагођавања наставних планова и програма на шумарским факултетима и стручним школама а, осим тога, треба наставити уздизање кадрова изван школства, у оквиру привреде. То значи школску наставу и даље стручно усавршавање треба приближити потребама савременог привредног газдовања шумама;

— за потребе праксе требало би разрадити технолошка и техничка упутства за поједине важније видове савремених шумско-узгојних захвата;

— савремена концепција у газдовању шумама, у зависности од циљева газдовања, треба дати одговарајуће мјесто и значај при пројектовању у шумарству, што значи да привредне основе и упутства за уређивање шума треба да мијењају досадашње концепције и прихватају савремене шумскоузгојне идеје као базу за газдовање шумама. Уређајни елаборати треба да постану оперативнији, и дају главну оријентацију за газдовање, док све остале мјере треба да се предвиђају оперативним пројектима — детаљним шумскоузгојним и другим пројектима, како би се с тим уклоњено сваки инаблонизам и крутост у спровођењу политике газдовања шумама;

— ради сигурног и редовног праћења стања и експлоатације шумског фонда, праћења резултата и ефеката шумскокултурних мјера на производњу и због сагледавања производних могућности као базе за дугорочно планирање, треба настојати да се донесу прописи о увођењу националне инвентаризације шума, као и упутство за њихову примјену;

— за интензивирање газдовања шумама и успјешно обављање свих шумскоузгојних радова на бази савремене технологије, потребна је боља израђеност техничке базе, првенствено боља мрежа шумских комуникација и опремање савременим механизованом опремом;

— при доношењу нових законских прописа из области шумарства, нужно је усагласити њихове интенције са потребама савременог интензивног газдовања шумама;

— нужно се намеће потреба непосреднијег и активног ангажовања научних институција и њиховог повезивања са праксом, ради рјешавања одређених проблема у области савремене техничке гајења шума на научним поставкама;

— спољну и унутрашњу техничку сарадњу треба и даље развијати и правилно се њоме користити, како би се допринијело усавршавању стручњака и њиховом усмјеравању на прихватање и реализовање интензивних метода гајења шума;

— развојну службу треба и даље увршћивати, развијати и оспособљавати да ради на организацији и непосредним припремама ради бржег увођења савремених рјешења, првенствено путем преношења нових рјешења и искустава у пракси, као и да дјелује на непосредну организацију унутрашње и спољне техничке сарадње у области унапређивања газдовања шумама;

— ради упознавања домаћих искустава у примјени савремених метода гајења шума, колективни шумскопривредних организација треба у сарадњи са развојном службом или самоиницијативно да организују стручне

посјете овим предузећима у којима су са успјехом уведени или се уводе и примењују нови шумско узгојни захвати;

— за даљу разраду закључака и препорука са овог састанка треба организовати радне састанке стручњака из привреде и одговарајућих научних установа. Ови контакти одржавали би се првенствено на подручјима оних шумскопривредних организација гдје су савремена достигнућа већ прихваћена и гдје се могу илустровати практично. На тај начин почело би се учешће научних установа при изради и извршавању текућих и дугорочних програма унапређивања газдовања примјеном савремених метода и техника гајења шума а, с друге стране, на основу анализе већ стечених искустава омогућиће се доношење препоруке о оправданости и начинима примјене тих поступака на ширем подручју;

— да би се савремене методе у појединим дјелатностима гајења шума што брже и потпуније уводиле, било би потребно, бар за прво вријеме, стварати активне стручњаке из привреде и научних институција који би вршили инструктаж и пропаганду, организовали радне састанке итд. и који би у ствари били покретачка снага у спровођењу појединих акција;

— у циљу cjеловитог сагледавања проблематике и потпуније оријентације у шумској производњи, било би потребно да се другом приликом на сличним радним састанцима, размотре могућности унапређивања производних поступака и у другим дјелатностима из области газдовања шумама од којих непосредно или посредно зависи повећање шумске производње, као што су: заштита шума, њихово рационалније искоришћавање, пројектовање и изградња шумских комуникација, опремање (механизација) и организација пословања шумскопривредних организација, уређивање шума, национална инвентаризација шума, оспособљавање кадрова, научно-развојна служба у шумарству и др.

Б. ЗАКЉУЧЦИ АНАЛИЗЕ И ДИСКУСИЈЕ О ПРОБЛЕМИМА УВОЂЕЊА САВРЕМЕНИХ МЕТОДА У ПОЈЕДИНЕ ВИДОВЕ ГАЈЕЊА ШУМА — ЊЕГЕ, ОБНОВЕ И РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ПРИРОДНИХ ШУМА

1. О газдовању буковим „пребирним“ шумама

I

1/1. Констатује се да садашње стање наших чистих букових шума у којима се примјењују пребирне сјече, у цјелини узето, не задовољава, ни са гледишта њихове састојинске изграђености ни са становишта производње (по количини и квалитету) која се у њима остварује.

1/2. То захтијева предузимање енергичних и добро смишљених захвата ради поправљања незадовољавајућег стања и производности букових шума у правцу њиховог биолошког стабилизовања и производног јачања и усклађивања са испољеним тенденцијама промјене у структури потршње дрвета, како би се елиминисала или барем ублажила ниска продуктивност и слаба рентабилност букових шума у односу на четинарске или мјешовите четинарско-лишћарске шуме.

1/3. Разумљиво је да не може бити ни говора о нецјелисходном и безобзирном потискивању букве у нашем шумском фонду, не само због њене позитивне биолошке улоге — будући да је она позната као поуздан регулатор биолошке и производне стабилности шума и шумског земљишта — већ исто тако и због њеног садашњег и будућег непосредног удјела који има и који ће имати у производњи дрвета. Из тог аспекта посматрано, букву не можемо деградирати на врсту другостепеног значаја која има само помоћну шумско узгојну улогу.

1/4. С обзиром на значај букве у нашем шумском фонду, поставља се као нарочито значајан задатак изнаћи најповољнији начин газдовања — обнављања и гајења — с чистим буковим „пребирним“ шумама, који овој врсти највише одговара по њеним биолошким својствима и са гледишта максималне продуктивности најбољег квалитета.

1/5. Избор начина обнављања и гајења чистих букових „пребирних“ шума зависи од:

- стања и фазе развоја у коме се састојина налази, и
- структурног облика састојине.

1/6. У погледу стања чистих букових пребирних састојина могу се разликовати углавном сљедећа три основна облика:

— младе букове састојине са заосталим сјеменацама стаблима већих димензија;

— разријеђене састојине без подмлатка, још увијек знатних запремина по 1 ха, углавном биномске подјеле стабала по дебљинским степенима;

— склопљене састојине, без подмлатка, код којих у погледу структурних особина можемо наћи два основна структурна облика:

а. склопљене састојине са биномском подјелом броја стабала по дебљинским степенима и хоризонталним склопом,

б. склопљене састојине са пребирном структуром по дебљинским степенима и висинском структуром карактера двоопратних састојина.

1/7. У погледу фаза развоја чистих букових нееволуисаних прашумских типова, које се у већој или мањој мјери примјеђују и на буковим „пребирним“ састојинама, и имају значаја при избору начина газдовања са овима, разликују се:

а. *оптимална фаза* — одликује се нарочито мало промјенљивом структуром броја стабала, темељнице и запремине, високом запремином по 1 ха са знатним удјелом у најјачим дебљинским степенима, малим биолошким преображајима и одсуством правог процеса обнављања;

б. *фаза старења* — битног обиљежја да запремина и прираст показују тенденцију опадања.

У зависности од брзине опадања запремине ова фаза прелази у једну од сљедећих фаза:

а. *фаза пропадања*, коју карактерише видно пропадање склопа састојине,

б. *фаза подмлађивања*, која настаје при полагањем разлагању оптималне фазе у фази старења, са крупимичним начином подмлађивања.

Неке од ових одредаба, тачке 1/5, 1/6 и 1/7 могу се протегнути и на мјешовите састојине букве и четинара.

1/8. Букви, због њених биолошких особина, не одговара класична пребирна сјеча са пребирањем појединачних стабала као начин природног обнављања.

За букву у чистим састојинама природног поријекла, а пребирне структуре по броју стабала, карактеристично је знатно спорије повећање броја стабала са тањим дебљинским степеном него што је то код врста које боље подносе сезону (јела). Вриједност Ликутовог коефицијента К креће се око 1,20, мада би требало — по схватањима о тој материји — да је ближе вриједности 1,50.

Појава двоопратних састојина и одсуство за пребирну шуму карактеристичног степена склопа, указује да буква има као биолошко својство знатно већу потребу за свјетлошћу у тањим дебљинским, односно у нижим висинским степенима него што је то случај код јеле, о чему при досадашњем газдовању буквом није довољно вођено рачуна.

Ако се томе дода да је буква врста која има својство да шири круне и испуњава сваки слободан простор, онда се још потпуније потврђује закључак да букви не одговара класични пребирни начин газдовања.

Међу најважније мјере за поправљање биолошке стабилности и економске вриједности букових пребирних шума у којима досадашње газдовање није давало задовољавајуће резултате убрајају се сљедеће:

1/9. Нануштање до сада примјењиваног пребирног газдовања са пребирањем појединачних стабала у свим састојинама које у погледу стања и структурних особина немају услова за такав начин газдовања, осим у случајевима кад су у стању шуме претежно заштитног карактера.

1/10. Хитно увођење довршног сјјека у младим буковим састојинама са заосталим сјемењацима, односно спровођење интензивних мјера његе (проређивање) у даљим развојним фазама састојина.

1/11. Сукцесивно увођење постепене сјече на групе — (групимично-прогресивне) односно пребирне сјече на групе — са природним обнављањем букве, по потреби подпомогнути вјештачким мјерама и комбиновано са уношењем четинара, привремено у разређеним састојинама без подмлатка.

У нижим, оптималним положајима са чешћим и обилним уродом сјемења може се и даље примјењивати постепена сјеча букве и на већим површинама, у виду зрна или пруга, са довољним бројем сјекова (фаза) распоређених у простору и времену и састављањем (поштедом) доњег слоја састојине за заштиту земљишта, сјемењака и осјетљивог поника.

1/12. Уношење одговарајућих четинара у букве шуме при шумско узгојним интервенцијама, како ради комплетирања необраслих површина, тако и ради повећавања економске вриједности чистих букових састојина.

У нижим положајима под престајене састојине букве на хладнијим (осојним) странама ваља увести и племените лишћаре.

1/13. У шумским комплексима гдје то прилике диктирају привремено одлагање подмлађивања склопљених букових састојина уз примјену селективних проредних сјеча у њима, док се не спроведу основне мјере његе у већ подмлађеним састојинама, као и док се не заврши већ започето подмлађивање у разређеним састојинама. Ово нарочито ако је њихово учешће испод једне трећине укупне површине привредних јединствених подручја, да не би дошло до грубог нарушавања трајности приноса.

1/14. Нануштање шаблонизма при газдовању буковим шумама и примјењивање таквих техника гајења које ће најбоље довести до постављеног циља газдовања, водећи рачуна да се ове максимално прилагођавају свим разноликостима станишних услова, стања састојина, структурних особина и развојним фазама у којима се састојине налазе.

1/15. Увођење измјена у начину газдовања буковим шумама мора бити санкционисано кроз одредбе шумско-привредних основа, те би у том смислу требало прилагодити и нова ушутства за уређивање шума.

1/16. При уређивању подручја чистих високих букових шума потребно је у оквиру појединих привредних јединица (господарских јединица) у оквиру газдинске класе чистих букових састојина издвајати газдинске групе према стању састојина:

- склопљене букве састојине без подмлатка,
- разређене букве састојине без подмлатка,
- младе букве састојине са заосталим сјемењацима или без њих.

Издавање газдинских група може се вршити према површини у посебне састојине, ако сачињавају већу цјелину по површини, или ће бити могуће разврставање само стабла према томе којој газдинској групи припадају.

1/17. Треба препоручити шумарским факултетима, институтима за шумарство и шумским газдинствима (господарствима) да на различитим стаништима и разним световним приликама издвоје довољан број огледних површина за увођење разних начина постепене сјече у групама (ску-

пинама) и дугачког периода природне регенерације. Ове површине, као стална огледна поља, треба да послуже стручном особљу за боље упознавање технике оваквих начина природне обнове не само чистих шума букве већ и мјешовитих састојина ове и других врста дрвећа.

2. О увођењу интензивне његе у низинске и пригорске економске шуме на бази савремених метода

I.

2/1. Велике површине младих, већином мјешовитих састојина високог узгојног облика захтијевају посебну пажњу код газдовања шумама. Садања производња природних састојина не задовољава ни по количини ни по квалитету дрвне масе. Површине природних састојина не могу се повећавати и зато се морају тражити начини и могућности да се у постојећим састојинама повећава квалитетна (селекција стабала) и квантитетна (регулisaње омјера смјесе) производња.

2/2. Привредни развој земље захтијева све веће количине дрвне масе а големе површине младих и средњодобних мјешовитих састојина крију потенцијалне могућности за интензивирање газдовања, а тиме и добијања већих количина проредног дрвног материјала.

2/3. У младим састојинама је биолошки потенцијал производње дрвне масе неколико пута већи него у старим састојинама и досада у већини случајева није искоришћаван.

Стога је потребно да се већ од оснивања састојина приступи њези: — ради селекције стабала биолошко оптимално-производног потенцијала (генетски најбољих индивидуа) и регулisaња пожељног омјера смјесе у мјешовитим састојинама,

— ради искоришћавања максималног биолошког капацитета продукције дрвне масе,

— због опште потребе коришћења дрвне масе и отклањања губитака на истој, а који често износе и до 50% производног потенцијала,

— ради правовременог коришћења дрвне масе тј. спашавања од пропадања, што је редовна појава код непроређиваних младих састојина.

II.

Методe и интензитети проредa треба да су такви да омогуће:

2/4. Брже повећавање димензија стабала у производном дијелу састојина (доминантни слој), а тиме и скраћивања циклуса производње.

2/5. Што већу економичност у газдовању добијањем вреднијих сортимената и веће дрвне масе за сјечу по јединици површина,

2/6. Кумулирање већег прираста на мањем броју стабала, тј. стварањем крупнијих димензија стабала и производње вреднијих (квалитетнијих) сортимената,

2/7. Такве захвате у састојини без бојазни смањења квалитета деловине водећи рачуна о технолошким особинама и употреби дрвета појединих врста с обзиром на ширину година,

2/8. Да се не снизи дрвна маса испод минималне границе потребне за оптималну производњу,

2/9. Већу производњу дрвне масе (регулisaње омјера смесе) до одређеног доба састојина. Што је састојина старија, потребна је сразмјерно и већа минимална дрвна маса за једнаку производњу дрвне масе по јединици површине (мање биолошки потенцијал за производњу дрвне масе).

III.

2/10. У циљу даљег проширивања изучавања ове материје треба настојати да се у примјени интензивних метода проређивања испитају организацијски, технички и економски елементи технике рада употребом рационалних механизованих или других средстава рада.

Потребно је приступити изучавању и осталих природних, економских и других услова утицајних на могућност примјене савремених метода у пракси.

Интензивно проређивање састојина треба да паралелно прати и оспособљавање хемијске и друге индустрије на бази дрвета, за искоришћавање најтањих димензија, тј. најтањих димензија ситног просторног дрвета.

3. О подизању производности и економске вриједности шумског фонда, и то:

- уношењем четинара у високе лишћарске шуме и
- реконструкцијом слабоприносних шума (ниских шума, деградираних ниских шума и шикара).

I.

3/1. Са гледишта текућих кретања у потрошњи дрвета, може се рећи да не задовољава садашњи састав и производност чак ни већег дијела високих лишћарских шума, а да се и не говори о ниским шумама, шикарама и другим облицима лишћарских састојина, које производе веома мало или нимало све више траженог индустријског и техничког дрвета. Зато се као један од најважнијих и најхитнијих задатака пред шумском привредом поставља проблем производне трансформације економски неприлагођених лишћарских шума увођењем читавог комплекса савремених мјера интензивирања газдовања, међу којима посебно мјесто заузимају конверзија ниских шума, реконструкција деградираних шума и шикара и интродукција четинара у високе лишћарске шуме;

3/2. Уношење четинара у високе лишћарске шуме као и реконструкција слабо производних шума имају за циљ стварање трајних биолошких стабилних и економских вриједних мјешовитих састојина, чија је производња усклађена са потребама дрвног тржишта;

3/3. Широм цијеле Федерације постоје веома повољни природни услови за уношење и проширивање ареала великог броја домаћих и иностраних економских вриједних четинара у наше лишћарске шуме;

3/4. Објективне могућности за интродукцију четинара у лишћарским шумама, деградираним и очуваним, цијене се на сса 2 милиона хектара редукване, односно сса 4. милиона хектара укупне површине;

3/5. На увођење четинара не треба гледати само као на нужну посљедицу насталих промјена у структури потрошње дрвета већ, такође, и као на једино ефикасну мјеру поправљања незадовољавајућих састојинских прилика и производних функција већег дијела лишћарских шума;

3/6. У одређеним едафско-састојинским условима реконструкција деградираних шума уношењем четинара поставља се као нужна мјера ради усклађивања производње дрвне масе са производним потенцијалом стањишта. Овим путем истовремено се постиже повећавање производње по обиму и квалитетно побољшавање производа;

3/7. На основу предвиђања, која се заснивају на неким иностраним и домаћим искуствима, очекује се да ће се уношењем четинара у лишћарске шуме, њихова производност по обиму удвостручити, док ће се вриједност производа увишестручити. Изражено у физичким показатељима,

крајњи ефекat интродукције четинара на данашњих сса 2 милиона хектара високих лишћарских шума погодних за примјену ове мјере, биће повећање производње дрвета за сса 8 милиона m^3 годишње, док би се реконструкционим захватима у ниским шумама и шикарама такође на површини од сса 2 милиона хектара, производња дрвета повећала за најмање 6 милиона m^3 . Овакве могућности за пораст производње свакако треба стално имати у виду као перспективни потенцијал, који се реално оцјењује;

3/8. Повећање обима сјеча везано за реконструкцију слабо производних шума и интродукцију четинара омогућиће уредније снабдијевање сировином већ израђених индустријских капацитета за прераду лишћарског дрвета. Када се ради о интродукцији четинара у високе шуме, повећаће се у знатној мјери приходи, а тиме и пословна способност шумско-привредних организација, што ће им омогућити да више средстава одвајају за изградњу шумских комуникација и набавку механизоване опреме, чиме се обезбјеђује неопходна материјална база за даље интензивирање шумске производње. Међутим, за реконструкцију деградираних ниских шума и шикара мораће се обезбиједити додатна средства.

II.

За успјешан почетак обимнијих радова на реконструкцији деградираних ниских шума и шикара и интродукцији четинара у високе шуме треба извршити опсежне припреме:

3/9. Поред припрема за образовање кадрова, устаљивању радника, стварању новог профила шумарских стручњака, широкој акцији на реконструкцији слабопроизводних шума и интродукцији четинара мора претходити израда реалних и научно заснованих програма (планова) који ће одредити непосредни производни циљ, обим, редосљед и начин извођења радова и сагледати потребе за савним материјалом, радном снагом и финансијским средствима, као и све економске аспекте овог подухвата.

3/10. С обзиром на то што су велике површине непривредних шума остале ван шумско-привредних подручја, намеће се потреба формирања посебних радних организација за газдовање тим шумама, којима ће главни задатак бити превођење оваквих шумских објеката у високопродуктивне шуме.

3/11. При реконструкцији слабоприносних шума треба се првенствено оријентисати на интензивне методе, а обим радова мора се усклађивати, с једне стране, са материјално-финансијским могућностима а, с друге, са могућностима спровођења одговарајућих мјера неге и заштите.

3/12. Треба јасно истаћи да су наша у шуми и одгој високе дивљачи неспојиви са успјешним радом на уношењу четинара и интензивирању реконструкционих захвата у шуми, као и са свим осталим узгојним радњима, ако је главни циљ производња дрвета.

3/13. Финансирање радова на увођењу четинара у високе лишћарске шуме не би требало да ствара посебне потешкоће. Рачуна се да ће сви трошкови бити покривени приближно полсвином средстава из фонда за регенерацију шума који ће се формирати при сјечама које претходе, односно прате уношење четинара.

Међутим, радови на реконструкцији деградираних ниских шума и шикара не могу се покрити из прихода од посјечене дрвне масе при реконструкционим захватима, па је потребно да се за такве радове издвоје додатна средства шире друштвене заједнице. Утолико прије што је шумска привреда у цјелини неразвијена и оптерећена текућим одржавањем шумског фонда, па би велики издаци за реконструкцију деградираних шума и шикара довели пословање шумско-привредних организација до границе рентабилитета.

3/14. Како се велики дио деградираних изданаčkih шума и шикара налази на подручјима слабо развијених и економски заосталих крајева СФРЈ, то би требало поставити енергичне захтјеве да се дио средстава дотираних за развој привреде неразвијених подручја употреби за радове на реконструкцији, као што је то већ пракса у неким земљама (Италија, Француска) дала резултата. Ово не искључује могућност и потребу формирања посебних извора средстава (фондова) за ту намену.

3/15. Пошто шумарство не може да прими на терет трошкове реконструкције јако депрадираног шумског фонда, потребно је да се припреми документациони елаборат којим би се политичком руководству указало колико заједница губи тиме што се не активирају такве површине. Ово ради ширег учешћа заједнице у финансирању тих радова.

4. О примјени генетике и селекције у повећавању производности шума

Производност наших шума може се знатно повећати ако се при подизању, гајењу, обнови и реконструкцији састојина више поведе рачуна о практичној примјени принципа савремене генетике и селекције. У том смислу треба имати у виду нарочито следеће:

4/1. У подизању и гајењу шума ваља приступити изучавању и практичном искоришћавању најбољих раса, екотипова, као и појединачних стабала сваке поједине врсте;

4/2. Природни материјал шума које изразито слабо прирашћују или је већина њихових стабала без задовољавајућих техничких особина и довољне отпорности према неповољним биотским и абиотским факторима, треба постепено замењивати економски, технички биолошки и генетски вреднијим (производнијим) материјалом селекционисаних раса, екотипова, биотипова и других нижих систематских јединица, исте или друге еколошке сродне алохтоне врсте. При овој замјени треба водити рачуна о еколошкој амплитуди сваке поједине микросистематске категорије, која се увијек не ограничава на прилике у границама њиховог садашњег ареала;

4/3. Ради повећавања производности природних и узгоја бољих вјештачких састојина на одређеним стаништима треба повремено замењивати и њихов материјал материјалом селекционисаних бољих раса, екотипова, биотипова, провенијенција и сл.;

4/4. При узгоју биљака у расадницима и при подизању и обнови шумских састојина на терену треба ради повећавања њихове производности мијешати селекционисано сјеме од неколико еколошких и систематских сродних микросистематских категорија, јер вјештачке популације повољно утичу на хибридну снагу, односно повећање прираста наредних генерација. Само код витално најбољих раса, екотипова и биотипова мјешовите популације нијесу тако неопходне;

4/5. Чишћење, прореде и сјече у природним и вјештачки подигнутим састојинама треба свуда и увијек проводити на принципима генетске селекције. Већ у раној младости састојине сваке поједине врсте могуће је у већој или мањој мјери на разне начине процијенити наследни карактер економски важнијих особина, па од те процјене треба и полазити при дознаци стабала за сјечу. Схватања о утицају већег оброста и склопа у младим састојинама само ради природног чишћења од грана, побољшања техничких особина дебала и сл. треба ревидирати уважавајући у много већој мјери наследне особине ових својстава;

4/6. Механичко пребирање (дознаку) стабала преко одређених димензија треба строго забранити, јер тај поступак највише проузрокује негативну селекцију шумског фонда и генетску дегенерацију, односно смањивање производности шума;

4/7. При увођењу страних врста дрвећа треба, исто тако, водити рачуна о принципима генетике и селекције па добављати и употребљавати

само селекционисано сјеме најбољих и еколошких одговарајућих раса, екотипова и сл.;

4/8. Принципе савремене генетике и селекције треба нарочито строго уважавати и примјењивати при сабирању и производњи сјемена како домаћих, тако и страних шумских врста. У вези са тим, потребно је организовати сјемнарску службу на јединствен начин, која би обухватала цјелокупну ту дјелатност (селекцију, сабирање, производњу, класификацију, промет и употребу сјемена и садног материјала);

4/9. Потребно је што прије приступити рејонизацији производње и употребе најбољих природних раса, екотипова, биотипова и провенијенција шумских врста;

4/10. Шумско производне организације треба што прије да пређу на ширу и интензивнију производњу шумског сјемена у сјеменским плантажама, јер је то најсигурнија метода производње генетски доброг сјемена;

4/11. За унапређивање производности наших шума врло је важно приступити на широј основи добијању нових, генетски бољих форми (клонова, култивара и сл.), са бржим растом, већим прирастом, бољим техничким особинама и већом отпорношћу према неповољном утицају појединих биотских и абиотских фактора;

4/12. Наведене препоруке могу се остварити и у релативно кратком временском периоду под условом да се обезбиједи потребна финансијска и материјална средства и оспособи довољан број специјализованих стручњака;

4/13. За унапређивање производности шума на основу селекције и генетике неопходна је чврста сарадња науке и праксе, као и међусобна сарадња специјалиста-генетичара на овим радовима, како би се активно укључили у разрјешавање привредних производних задатака шумарства.

5. О унапређивању производње сјемена и садница (расадничка производња)

5/1. Повећавање потреба за дрветом морало је неминовно довести до увођења нових метода производње у природним шумама, плантажама и интензивним културама, стављајући на тај начин и расадничку производњу пред нове задатке.

Нагли пораст обима шумско-културних захвата у природним шумама, као и све бржи темпо оснивања и ширења ваншумских капацитета (за сада) за производњу дрвета (плантаже и културе) неминовно захтијевају и модерно организовану производњу шумског сјемена и садница, која ће бити у стању да обезбиједи добар и не скуп садни материјал, као један од најважнијих предуслова за успјех поменутих акција;

5/2. Производња сјемена и садница треба да се заснива на дугорочним плановима обнове шума и шумских плантажа;

5/3. Треба наставити издвајање сјеменских састојина, чије признање треба озваничити у што краћем времену;

5/4. Потребно је да шумско-привредне организације, уз помоћ научних институција, у издвојеним сјеменским састојинама, спроведу одговарајуће узгојно-мелиоративне мјере у што краћем времену, како би се исте на вријеме оспособиле за производњу квалитетног сјемена;

5/5. Сјеменски материјал по правилу треба да сакупљају шумско-привредне организације на својој територији, уз претходну стручну и техничку спремљеност;

5/6. С обзиром на то што данас недостају савремени уређаји за чување сјемена, потребно је да се за већа сјеменска подручја оснују третиралице и хладњаче одговарајућег капацитета;

5/7. Код надлежног државног органа треба дејствовати да се фитосанитарни прописи ускладе са међународним узајнсама о промету шумског сјемена. Такође треба дјеловати да при фитосанитарној контроли увезеног шумског сјемена учествују и шумарски стручњаци;

5/8. Увођење савременијих производних поступака у производњу садница намеће потребу концентрисања производње на већим површинама, ради које треба што прије извршити рејонизацију за оснивање модерних расадника индустријског типа;

5/9. За расадничку производњу потребно је обезбиједити специјализован стручни кадар;

5/10. При производњи садница у расаднику треба настојати да се обезбиједи да буде што боља, чвршћа сарадња са истраживачким службама;

5/11. За одређивање квалитета садница потребно је хитно приступити доношењу стандарда.

6. О примјени фертилизације — ђубрења у повећавању производности шума

I.

6/1. Како је фертилизација (ђубрење) у развијеним земљама Европе и изван ње постала саставни дио савременог начина узгоја шума у разним развојним фазама, то би у нашој земљи, с обзиром на већ постигнуте резултате, требало проширити употребу минералних ђубрива у шумарству у знатно већем обиму него до сада, и то:

— у расадничкој производњи као обавезну агротехничку мјеру у складу са захтјевима појединих врста и особинама земљишта. При овоме се не може искључити употреба органских ђубрива која је такође саставни дио фертилизације захтјева појединих врста у односу на садржај хумуса у земљишту;

— при заснивању култура и при пошумљавању неопходна је примјена стартног ђубрива како би добро одрђеговане саднице имале што боље услове за даљи успјешан развој;

— код већ постојећих култура као облик прихрањивања на стаништима гдје се мали садржај хранљивих материја јавља као ограничавајући фактор, док су сви остали услови повољни (климе, физичке особине земљишта и др.). Овдје се показало да већ једнократно додавање минералних ђубрива знатно проширује биодошко кружење хранљивих материја у систему земљиште — биљка — земљиште и за дужи период повећава њихов квантум,

— при извођењу прореда у млађим састојинама у виду прихрањивања, с тим што се ова мјера обавља последије прореде извршене ради јачања прираста.

II.

6/2. Ради отклањања досадашњих слабости у примјени ђубрива као саставне акције у гајењу шума констатује се:

— да научноистраживачка служба није била довољно ангажована на проблемима ђубрења у шумарству. Стога треба створити све потребне материјалне услове за постављање што шире мреже огледа који би јој омогућили да што брже дође до резултата потребних пракси. У овом смислу треба сугерирати и шумско-привредним организацијама за успостављање сарадње са научноистраживачким установама и за заједничко постављање огледа и рада на проблемима фертилизације;

— да је стручна пропаганда досада била недовољно ангажована у ширењу идеја примјене ђубрива у шумарству, па је у том правцу потребан ставан систематски и организован рад.

III.

6/3. Ради координације свих napora за боље спровођење фертилизације у шумарству било би корисно основати један југословенски актив или радну групу, састављену од истакнутих специјалиста за ову грану у привреди и научним установама, како је то већ учињено у неким земљама (Шведској, Источној Њемачкој, Јапану и др.). Тај орган би се састајао повремено и разматрао питања од заједничког интереса, организовао савјетовања и симпозијуме, припремао и публиковао извјештаје са статистичким подацима о извршеним мјерама фертилизације, количинама и врстама утршених ђубрива и давао препоруке органима и организацијама за увоз појединих врста ђубрива које најбоље одговарају потребама у шумарству.

6/4. Да се чланови радне групе састају повремено на појединим објектима на којима се изводе огледи са фертилизацијом ради измјене искустава, мисли и идеја о свим проблемима из ове области. Ови састанци имали би карактер семинара из проблематике примјене ђубрива у шумарству.